

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ГУЛИСТОН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
ПЕДАГОГИКА ВА ПСИХОЛОГИЯ КАФЕДРАСИ

Р е Ф е Р А Т

Мавзу: ЎҚУВЧИЛАР ТАРБИЯСИДА ОИЛА, МАКТАБ, МАХАЛЛА
ҲАМКОРЛИГИ.

Бажарди: 21-15 гуруҳ талабаси Боймирзаева Шахло

ГУЛИСТОН 2016

Мавзу: Ўқувчилар тарбиясида оила, мактаб, маҳалла ҳамкорлиги.

РЕЖА:

1. Ўқувчилар тарбиясида мактаб жамоасининг ҳамкорлиги.
2. Болалар тарбиясида оила, маҳалла ҳамкорлиги.

Мактаб болаларни ахлокий тарбиялаш дарс жараёни синфдан е мактабдан ташқари турли туман ишлардан олиб борилади. Уқувчиларда билим ахборот, маҳорат, малака ва одатлар берилади.

Болалар одоб ва одобсизлик ҳақида тушунча олади. Улар ахлокий тушунчалар бадиий ва илмий адабиётлар, ҳаёт кинофильм ва спектакллар орқали англайдилар.

Уқувчиларни ахлокий руҳда тарбиялаш характери хусусиятларини таркиб топтиради, Уларга максдага интилувчанлик, уқиш ва ишда матонатли, катияли, ташаббускорлик, уюшқоклик кийинчиликларда кур-кмаслик киради. Мактабда ахлоқ тарбия беришда хилма-хил

усуллар кулланилади. Қуйидаги усуллардан намуналар келтирамыз.

- 1) Ахлокий тарбия, уқитиш жараёни билан қуши олиб борилади. Буюк немис педагоги А.В.Дистервич айтганидек, яхши уқита билган уқитувчи яхши тарбиялайди ҳам.
- 2) Ахлокий тарбия жараёнини мувоқиятли уқувчилар ва уқитувчилар жамоасининг савиясига боғлиқ. Бунинг учун жамоа ахил ва иноқ, болалар интизомли бўлиши керак.
- 3) Тарбиявий ишларни режали бўлишни ва ҳамжихатлик билан амалга оширилиши ахлокий тарбияни мувафакиятини таъминлайди. А.С.Макарен-конинг "Унта юкори малакали уз хтолича ишлайдиган уқитувчидан малакаси паст бир ёкадан бош чиқарадиган бешта уқитувчи авзал" деганини унитмаслик керак.

4)Мактабда ижобий эмоционал шароит яратиш ахлокий тарбия жараёнида фойдали таъсир этади. Масалан, Республика мустакилиги куни, Навруз байрами.

5)Барча укувчиларни мактабдаги умумий ва ягона тартиб койдага риоя килишларига эришиш.

6)Ахлокий тарбияда онгли,тушунчаларни шакллантиришни тушунтириш, уктириш, сухбат, мунозар, лекция, рахбатлнтириш, жазолаш усулларида фойдаланиш.

7)Ахлокий одатни шакллантиришда машк,болаларни турли фаолиятини уюштириш.

8)Тарбиявий соатлар,"Одобнома" дарслар савиясини ошириш.

9)Мехнат илгорлари,илм-фан ходимлари,мехнат ва уруш фахрийлари,хожилар,укувчилр учрашувларини уюштириб бориш.

10)Мактабда турли хил тадбирлар,адабий кечалар,олимпиада,фестиваль,мусобакала утказиш,кинотеатр,телевидения курсатувларидан,"Оталар сузи-аклнинг кузи","Маърифатнома" эшитиришларидан янги ташкил этилган "Маънавият ва маърифат" маркази тавсияларидан фойдаланиш.

Мактабда таълим билан тарбияни ажратиб булмайди.Ватанимизни истиклол ва тараққиёти келгуси ёш авлодни ҳар томонлама етук билимли,онгли,тадбиркор,юксак ахлокий бўлишига боғлиқдир.

Укувчиларни уз хулқини ахлокий жихатдан баҳолашларини биринчи синфдан бошлаб ургата бориш керак. Улар меҳнатни севиш,мулкни эҳтиёт қилиш,ҳурмат,ростгуйлик,софдиллик,вождон камтарлик маъноларини тушиниб олсин. Мактабда болалар ёши,савияси ва синфига қараб "мартлик ва қурқоклик","жамоа нима?","инсон гузаллиги нимада?","Ахлоқ ва одоб","Ахлоқ ва шахс эркинлиги","Она юртинг омон бўлса...","Барақа қупчиликда","Жанат оналар оёғи остида","Инсон одоби билан","Тижорат ва ҳалоллик" мавзуларида сухбатлар утказиш маъқул. Укувчига қундалиқ юритишнинг тавсия этиш керак. Унда "Бугун қандай иш қилдим?","Бугун қандай ёмон иш қилдим?","Узимдаги қайси сифатни тузатишим керак ва

кандай килиб" деган уч булим булиши керак.Хафтанинг охирида "Утган хафтадан каноатланаманми?" деган саволга жавоб ёзишни тавсия этиш даркор.Утарбиявий соатда ёки индивидуал суҳбатда таҳлил килинади.

Узок йиллар миллий тарбиямиз, минг йиллик урф-одатлар кадрятларимиз камситилиши, динимиз, тилимиз оёк ости килиниши оқибатида одамлар орасида меҳр-оқибат, диёнат, шарм-хаё, андиша, ор-нормус, ҳалоллик, катталарга ҳурмат, кичкинага эҳтибор сусайиб кетди. Уз тилимиз қолиб бошқа тилда гапиришдек, марказнинг юборган укув дастурлари ва дарсликлар билан ишладик.Шунинг натижасида ёшлар маънавияти дарз кетди. Демак, ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялаш иши аввало уларда миллий кадрятларимизни ҳурмат қилишдан, узлигимизни, қимлигимизни англашни урганишдан бошланиши лозим экан.

Дарсда ва дарсдан ташқари ишларда Алпомиш, Тумарис, Широқ каби халқ қаҳрамонлари, Амир Темур, Бобур, Улугбек сингари сарқарадаларимизни, Ибн Сино, Беруний сингари олиму - фузалоларимиз қарашларига тез-тез муроҷат қилишимиз ёшларни Ватанга муҳаббат руҳида тарбиялаш ишининг асосини ташкил қилади. Шу билан биргаликда тарбия борасидаги жаҳон стандартларига ҳам эътиборни қаратиш лозим.

Ота-оналарнинг уз ҳаётлар, турмуш тарзлари, бола шахсида илмий дунёқарашида маънавий, ахлокий, нафосат, меҳнат ва бошқа ижтимоий омилларни шакллантириш мақсадида тизимли таъсир қурсатиш жараёнига оилавий тарбия дейилади. Бунда ижтимоий ва маънавий ҳаёт таъсирида оиланинг ҳам жиддий янгиланиб бораётганини эсдан чиқармаслик лозим.

Оилалар шахслар ва қишлоқларимизни ягона иқтисодий ва ижтимоий умумийлиги асосида ривожланмокда. Айни пайтда оилавий ҳаёт ва оилавий тарбия узининг миллий хусусиятларига ҳам эгадир. Бу эса оилавий тарбия усуллари ва мазмунининг умумий ва хусусий томонлар ривожида яққол қузғатшланади. Масаланинг мураккаблиги уқитувчи тарбиячи, халқ таълими ходимлари, кенг жамоатчилик оилавий таракқиётининг ҳисобга олган ҳолда оилавий тарбиянинг назарий ва амалий асосларини педагогик жиҳатдан

тугри изохлаш ва тегишли усулий тавсиялар беришлари лозим. 2-томондан эса янги мустакил давлатимизнинг шахс тараккиётига курсатаётган педагогик таъсирини аниклаш, келгусида кутиладиган натижаларни чамалаб олиш ҳам лозим.

Агар оилада узаро ҳамкорлик, узаро ёрдам, бир-бирига ишонч ҳолати мавжуд экан, бундай оилалар ростгуй, самимий, меҳрибон, уртоқларига доимо ёрдам беришга тайёр булган инсон камол топади. Узида одобли кишига хос фазилаларини мужасаммлаштирган кишиларнинг оилаларда доимо хузур ҳаловат ва самимий ҳурмат қарор топади.

Дарҳақиқат, оила ҷамият ҳаётини олға сурувчи янада юксак босқичларда кутариб раvнак топтирувчи келажак авлодарни тарбиялаб вояга етиштирувчи, камол топтириш учун маъсул булган гоят муҳим бошланғич гуруҳидир. Оила эркак ва аёлларни тула тенг ҳуқуқлиги оила учун баробар жавобгарлиги асосида қурилади. Оиладаги дароматларини ошиши бир томондан, ота-оналарни билим савиялари ва маданий ҳаётлари яхшиланишига сабаб булса, иккинчи томонидан оила аъзоларини юкори маънавий эҳтиёжларини ижобий шаклланишига оилавий муносабатларининг такомиллашувига бойишига, катталар ва кичиклар орасидаги мулоқат мазмунига ижобий таъсир қурсатмоқда. Шу сабабли ёшларни оилавий ҳаётга тайёрлаш давр талабига айланиб бормоқда. Атоқли педагоглар тарбияни мақсадга мувофиқ ташкил этиш шарт-шароитлардан бири ота-оналарини саводхонлигига деб ҳисоблаган эдилар. Масалан А.Авлоний узининг "Туркий гулистон ёхуд ахлоқ" номли асарида шундай дейди: "Тарбияни кимлар кимлар қилур? Қаерда қилинур?" деган саволга келадур. Бу саволга биринчи уй тарбиясидир. Бу она вазифасидир. Иккинчидан мактаб ва мадраса тарбияси. Бу ота муаллим, мударис ва ҳуқумат вазифасидир деб жавоб берса бу киши дейюрки "қайси оилаларни айтарсиз билимсиз боши паҳмок қулоғи тухмок оналарни? Узларида йуқ тарбияни қандай олиб берурлар" дер. Отасига нима дерсис, десак "Қайси ота?-Туйчи улоқчи, базмчи, думбирачи, қарнайчи, сурнайчи илм қадрини билмаган илм учун бир пулни

кузлари киймаган замондан хабарсиз оталарни айтиурсиз? Аввал узларини уkitмок, тарбия килмок лозимдир" дер.

Агар ота-оналарга умумй таълим тарбия беришдаги олимларни тавсиялари шахар туман меxнат жамоалари, шунингдек меxнат ва уруш фахрийларни маслахатлари, учрашувидаги тавсияларига таянилса сузсиз шу ишнинг самарадорлиги янада ошади. Тарбиявий маданиятни самарадорлигини оширишда ота-оналар мажлиси мухим ахамият касб этади. Мактаб укувчилари ота-оналар мажлисига пухта тайёргарлик куришлари лозим.

Маълумки бола мактабга келгунча мактабда укиш даврида хам, асосан оилада тарбияланади. Оила болаларнинг дунёкараши, хулки ва дидига курсатиши таббий холдир. Ота-оналарининг болаларни тарбиялашдаги энг биринчи вазифалари болалар соглигини саклашдир.

Айникса, ота-оналар узларини меxнат фаолиятларини, хулк атворлари оркали намуна булишлари лозим. Узаро оилавий жамода яхши иборали сузлашувни ташкил этиш хам махсадга мувофикдир.

Ота-оналар мактаб укув вазифаларини яхши бажаришларини таъминлаш учун куйидагиларга риоя этсалар маъкул булади:

-укувчиларни машгулотлардан кечикишларига ва дарсга кеч колишларига йул куймаслик.

-болаларнинг машгулоти учун уйда унга кулай жой танлаб бериш белгиланган, соатларда укув иши билан банд булиш. Билим куникмасини шакллантириш уй вазифаларини шошилмай, аник бажарилиш имконини вужудга келтириш.

-болаларни уй вазифаларига халоллик билан караш, ургатиш, болаларни гайрат билан чидамини ошириш.

-укувчиларни виждонли ва рустгуй булишига хам билмаган нарсани яшириш, алдаш, мустакил ишлашдан буйин товлаш, бошкалардан уй вазифасини кучириб олиш каби кандай уринишларига нафрат билан карашга ургатиш лозим ва х.к.

Оила, мактаб ва жамоатчилик ҳамкорлигида ҳозирги кунимизни долзарб масалаларидир. Чунки биринчидан оила тарбиясида оила, мактаб ва жамоатчилик ҳамкорлигини узи мураккаб жараён, бунда муаллимлардан ташқари ишлаб чиқариш жамоалири, вакиллари, ёшлар қасаба уюшмалари иштирок этадилар. Иккинчидан, ота-оналар ва қариндош уруғлар турли меҳнат жамоалари вакиллари бўлиб ишлаб чиқариш ва ёру-дустларнинг маънавий ҳаётларида омилларни муҳофаза қиладилар.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. "Халқ таълими" журналининг 6-7 сони Тошкент 1992 йил.
2. К.Хошимов, С.Нишонова, М.Иномова, Р.Хасанов "Педагогика тарихи "Тошкент " Уқитувчи" 1996 йил.
3. И.Каримов "Баркамол авлод-Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори" Тошкент 1997 йил.